

# Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/82982,Ciechanowski-Stanislaw-Witalis.html>  
2022-09-26, 19:11

## Ciechanowski Stanisław Witalis

CIECHANOWSKI Stanisław Witalis (8 IV 1869, Kraków – 10 VIII 1945, tamże), anatomopatolog i jeden z pionierów nowoczesnej onkologii. Syn Wiktoryna, inżyniera kolejnictwa, oraz Florentyny Schwarz.

Początkowo uczył się w IV Gimnazjum im. Jana Długosza we Lwowie, a od 1883 w Gimnazjum św. Anny w Krakowie. W 1886 zapisał się na wydział lekarski UJ. Już w trakcie studiów przejawiał szczególne zainteresowanie anatomią (prof. K. Kostanecki) oraz anatomią patologiczną (prof. T. Browicz). Wydział lekarski ukończył w 1894, a 1897-98 odbył studia uzupełniające na Sorbonie u P. Brouardela, w 1897 habilitował się w Krakowie z zakresu anatomii patologicznej, a w 1900, w wieku lat zaledwie trzydziestu jeden, uzyskał profesurę nadzwyczajną. C. należał do grona najzdolniejszych uczniów Browicza i w 1919 został jego bezpośrednim sukcesorem w Katedrze Anatomii Patologicznej UJ. Katedrą i zakładem kierował nieprzerwanie aż do 1939. W XI 1939 został aresztowany wraz z wieloma innymi pracownikami naukowymi UJ w ramach niemieckiej Sonderaktion Krakau. Wywieziony do obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen, zwolniony po paru miesiącach, powrócił do Krakowa ciężko chory i załamany. Nigdy już nie odzyskał pełni zdrowia.

C. był uczonym wszechstronnym, poruszającym się swobodnie zarówno w problematyce anatomicznej, fizjologicznej, jak i anatomopatologicznej. Z jego nazwiskiem należy wiązać pierwsze monograficzne opracowanie etiopatogenezy przerostu gruczołu krokowego. Wykazał, że przerost jest bezpośrednio spowodowany przewlekłym stanem zapalnym w miększu lub podścielisku. Swoje ustalenia zaprezentował drukiem w osobnej pracy *Badania anatomiczne nad niedomogą pęcherza i powiększeniem gruczołu krokowego u starców* (1898). C. był również pionierem w badaniu mechanizmów i w klasyfikacji chorób

nowotworowych. W warunkach laboratoryjnych indukował smołą pogazową zmiany nowotworowe na skórze królików doświadczalnych. Udowodnił, że istotną rolę w nowotworzeniu mają czynniki mechaniczne, chemiczne oraz wpływ hormonalny. Przeprowadził pierwsze w Europie na taką skalę badania statystyczne nad występowaniem schorzeń nowotworowych. Opierając się na blisko 80 tys. przypadków sekcyjnych dokonał szczegółowej analizy przyczyn i warunków powstawania nowotworów, zaproponował ich oryginalną klasyfikację, z wyodrębnieniem trzech podstawowych grup. Wyniki badań i nowe podziały taksonomiczne zawarł C. w osobnej pracy *Nowotwory złośliwe w materiale sekcyjnym Zakładu Anatomii Patologicznej UJ*, opublikowanej już po jego śmierci. Warto też wspomnieć o zainteresowaniu C. historią medycyny. Dzięki analizie dostępnych wówczas źródeł udało mu się ustalić, że najstarszy preparat anatomiczny jaki zachował się na ziemiach polskich, czyli płód ludzki zakonserwowany w kryształowej flaszy, nie jest – jak dotąd utrzymywano – nienarodzonym synem Jana III Sobieskiego, lecz podarunkiem, jaki złożono królowi. Monarcha ten znany był bowiem ze swoich zainteresowań różnymi „osobliwościami”, które namiętnie kolekcjonował. Wspomniany preparat, zanurzony w wyskoku, czyli alkoholu, jest datowany na 1691. Nie sposób też pominąć współautorstwa C. (wraz z T. Browiczem, S. Domańskim i L. Kryńskim) *Słownika lekarskiego polskiego* (1905), pomnikowego dzieła (48 tys. haseł), które posłużyło uporządkowaniu i wyjaśnieniu licznych nieścisłości oraz błędów, które występowały w polskim nazewnictwie medycznym. C. uczestniczył również w zespole, który dokończył słynny podręcznik A. Bochenka *Anatomia człowieka*. Jego udział w obu tych pracach redakcyjnych nie był przypadkowy. Przykładał bowiem dużą wagę do kwestii związanych z szeroko pojętym piśmiennictwem medycznym. W 1905–20 był redaktorem naczelnym „Przeglądu Lekarskiego”, a 1906–12 stał na czele „Rocznika Wydziału Lekarskiego UJ”. W 1925–30 pełnił funkcję redaktora naczelnego „Polskiej Gazety Lekarskiej”. Należał do lekarzy, którzy kładli duży nacisk na potrzebę wychowania fizycznego. Dzięki jego inicjatywie w 1921 zorganizowano roczne kursy wychowania fizycznego w

Krakowie, które w 1927 przekształcono w Studium Wychowania Fizycznego Wydziału Lekarskiego UJ. W 1931 władze oświatowe przyjęły projekt C. w sprawie ustanowienia odrębnych egzaminów magisterskich z wychowania fizycznego. C. przyczynił się do budowy Domu Medyka w Krakowie. Był także wieloletnim prezesem krakowskiego oddziału ZHP.

Wśród jego uczniów należy wymienić m.in. W. Hassmana, T. Pragłowskiego i J. Kowalczykową.

BUP, cz. 6; Łoza; Śródka.

*Wielka encyklopedia powszechna PWN*; A. Śródka, R.W. Gryglewski: *Stanisław Ciechanowski*, [w:] *Powiązania rodowe twórców polskich szkół naukowo-medycznych*, red. A. Śródka, Kraków 2012, s. 9–13; tegoż: *Historia – Anatomia patologiczna*, [www.wl.uj.edu.pl/wydzial/historia-anatomia](http://www.wl.uj.edu.pl/wydzial/historia-anatomia); J. Stachura: *Stanisław Witalis Ciechanowski (1869–1945)*, [w:] *Uniwersytet Jagielloński. Złota księga Wydziału Lekarskiego*, red. J. Grochowski, Kraków 2000, s. 355–358; „Przegląd Lekarski” 1945, nr 7 (J. Kowalczykowa).

Ryszard Witold Gryglewski

[Poprzedni](#)  
[Następny](#)